Rikosoikeuden apulaisprofessori Sakari Melander
Helsingin yliopisto
Oikeustieteellinen tiedekunta
22.9.2017

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Asia: **Hallituksen esitys (HE) 41/2017 vp** eduskunnalle laiksi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Yleistä

Käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa. Lakiin ehdotetaan siirrettäväksi voimassa olevassa rajavartiolaissa (578/2005) olevat Rajavartiolaitoksen rikostorjuntaa koskevat säännökset. Esityksessä ehdotetaan tiettyjä muutoksia Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksia koskevaan sääntelyyn, mutta esimerkiksi salaisten tiedonhankintakeinojen käyttö rikosten ehkäisemiseksi sekä näiden keinojen käyttöä koskevat rajoitukset säilyisivät pääosin voimassa olevan sääntelyn mukaisina. Esityksessä kuitenkin ehdotetaan tiettyjä muutoksia televalvontaa koskevaan sääntelyyn samoin kuin niin sanottua rynnäkkötarkkailua koskevaa tarkempaa sääntelyä.

Esitykseen sisältyy useita valtiosääntöoikeudellisesti merkityksellisiä näkökohtia. Keskityn lausunnossani ehdotettuun salaisia tiedonhankintakeinoja koskevaan sääntelyyn samoin kuin Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvia rikoksia koskevaan ehdotettuun sääntelyyn.

Lausuntonani esitän kunnioittavasti seuraavan.

Ehdotettua sääntelyä koskevan valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin lähtökohdat

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi erillinen Rajavartiolaitoksen rikostorjuntaa koskeva laki. Käytännössä kysymys olisi siis kokonaan uuden lain säätämisestä. Tällä hetkellä Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimivaltuuksista säädetään voimassa olevassa rajavartiolaissa. Esityksen tavoitteena on selkiyttää asiaa koskevaa lainsäädäntöä sekä parantaa sääntelyn ymmärrettävyyttä (s. 15). Tavoitteena on säätää Rajavartiolaitoksen rikostorjuntaa koskevista toimivaltuuksista kattavasti ja täsmällisesti (s. 78).

Voimassa olevassa rajavartiolaissa Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimivaltuuksia koskeva sääntely perustuu etenkin salaisen tiedonhankinnan keinoja koskien viittauksiin poliisilaissa (872/2011) säädettyyn. Ehdotetussa Rajavartiolaitoksen rikostorjuntaa koskevassa laissa tavoitteena on kirjoittaa asiaa koskeva sääntely auki sääntelyn täsmällisyyteen ja selkeyteen liittyvistä syistä (s. 5). Eduskunnan perustuslakivaliokunta on aikaisemmassa lausuntokäytännössään katsonut, että oikeusturvanäkökohtien kannalta ei ole hyväksyttävää, että esimerkiksi telekuuntelua koskeva Rajavartiolaitoksen toimivaltuussääntely rakentuu yksinomaan yleisille viittauksille poliisi-, esitutkinta- ja pakkokeinolakiin (PeVL 9/2009 vp, s. 3/II).

Esityksen tavoitteet ovat edellä mainittu perustuslakivaliokunnan Rajavartiolaitoksen viittaustekniikalle perustuvasta toimivaltuuksia koskevasta sääntelystä lausuma huomioon ottaen kannatettavia. Erillisen rikostorjuntaa Rajavartiolaitoksessa koskevan lain säätäminen on myös johdonmukaista suhteessa muiden rikostorjunta- ja esitutkintaviranomaisten vastaavaan sääntelyyn. Esityksen lähtökohtana on salaisen tiedonhankinnan toimivaltuuksia koskevan sääntelyn kokoaminen uuteen säädettävään rikostorjuntaa Rajavartiolaitoksessa koskevaan lakiin, mikä jo itsessään parantaa sääntelyn selkeyttä, tarkkarajaisuutta ja täsmällisyyttä merkittävästi. Yksittäisten toimivaltuuksien käyttöön ei ehdoteta jäljempänä käsiteltäviä muutoksia lukuun ottamatta muutoksia eikä Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksia siis erityisen merkittävällä tavalla laajennettaisi. Vaikuttaa myös siltä, että ehdotettuun lakiin kirjattavat toimivaltuudet on kirjoitettu yhdenmukaisesti poliisilain vastaavien säännösten kanssa. Tältä osin esityksen lähtökohdat vaikuttavat hyväksyttäviltä.

Ehdotettu salaisen tiedonhankinnan toimivaltuuksia koskeva sääntely

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi kattavasti Rajavartiolaitoksen toteuttamaa salaista tiedonhankintaa koskevista toimivaltuuksista. Salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytyksistä säädettäisiin ehdotetun lain 14 §:ssä. Säännöksen 1 momentin mukaan salaisen tiedonhankintakeinon käytön yleisenä edellytyksenä olisi, että sillä voidaan olettaa saatavan Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi tai vaaran torjumiseksi tietoja. Sääntely vastaa tältä osin käytännössä voimassa olevan rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä (s. 27).

On kuitenkin huomattava, että ehdotettu laki ei sisällä laajempaa sääntelyä salaisen tiedonhankintakeinon mahdolliseen käyttöön liittyvistä toimenpiteiden käyttöä rajoittavista periaatteista. Tällaisista periaatteista säädetään sinänsä voimassa olevan rajavartiolain 2 luvussa, jonka 7 §:ssä säädetään suhteellisuusperiaatteesta, 7 a §:ssä vähimmän haitan periaatteesta, 7 b §:ssä tarkoitussidonnaisuuden periaatteesta, minkä lisäksi luvun 11 §:ssä säädetään perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisesta. Esityksen perustelujen mukaan nämä rajavartiolain 2 luvussa säädetyt periaatteet koskevat koko Rajavartiolaitoksen toimintaa, määrittävät koko laitoksen toiminnassa noudattavia periaatteita sekä ohjaavat toimivaltuuksien käyttöä (s. 23 ja 80).

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on tullilakia koskevaa ehdotusta käsitellessään nimenomaisesti todennut, että ehdotusta tuli täydentää poliisilain 1 lukua ja rajavartiolain 2 lukua vastaavasti toimivallan käyttöä rajoittavin säännöksin (PeVL 10/2016 vp, s. 3). Kysymys oli siitä, että tullilakiin ehdotettiin osin aiemmin voimassa ollutta vastaavaa toimivaltuuksia koskevaa sääntelyä ja osin uusia toimivaltuuksia tullitoimenpiteen suorittamiseksi. Eduskunnan perustuslakivaliokunta toisin sanoen piti tarpeellisena sisällyttää tullilakiin yleisiä toimivaltuuksien käyttöä rajoittavia säännöksiä muun muassa poliisilakia vastaavasti. Eduskunnan hallintovaliokunta päätyi myös ehdottamaan mainittujen säännösten lisäämistä tullilakiin (HaVM 5/2016 vp, s. 12–13). On

myös huomattava, että rikostorjunnasta Tullissa annettu laki (623/2015) sisältää vastaavaa sääntelyä (lain 1 luvun 5 § (perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen), 6 § (suhteellisuusperiaate) ja 7 § (vähimmän haitan periaate)). Tullilakiin sisällytettiin siis asiaa koskevaa sääntelyä, vaikka rikostorjunnasta Tullissa annettu laki sisälsi vastaavaa sääntelyä.

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan aiempi käytäntö ja etenkin tullilakia koskevaa ehdotusta koskevassa lausunnossa 10/2016 vp mainittu samoin kuin salaisia tiedonhankintakeinoja koskevan eri viranomaisia koskevan sääntelyn johdonmukaisuus huomioon ottaen käsiteltävänä olevaa 1. lakiehdotusta olisi näin syytä täydentää poliisilain 1 lukua, tullilain 6 lukua ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 1 lukua vastaavin toimivallan käyttöä rajoittavin säännöksin. Yksinomaan sitä, että mainituista rajoittavista säännöksistä säädetään rajavartiolain 2 luvussa ja että ehdotetun lain 1 §:ssä samoin kuin 6 §:ssä viitataan rajavartiolakiin, ei nähdäkseni ole pidettävä riittävänä toimivallan käyttöä rajoittavien säännösten keskeinen merkitys huomioon ottaen. Ehdotettuun lakiin olisikin sisällytettävä vastaavat nimenomaiset toimivallan käyttöä rajaavat säännökset. Kun 1. lakiehdotuksen osalta on nimenomaisesti pyritty pois viittaustekniikalle perustuvasta salaisia tiedonhankintakeinoja koskevasta sääntelystä, olisi tämän tavoitteen toteuttamisen kannalta ja sääntelyn kattavuuden vuoksi perusteltua, että toimivallan käyttöä rajoittavista keskeisistä säännöksistä myös nimenomaisesti säädettäisiin ehdotetussa laissa.

Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvat rikokset

Käsiteltävänä olevan 1. lakiehdotuksen 4 §:ssä säädettäisiin Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvista rikoksista. Sääntely vastaisi pitkälti voimassa olevan rajavartiolain 42 §:ää. Esityksessä kuitenkin ehdotetaan, että Rajavartiolaitos olisi jatkossa toimivaltainen tutkimaan merilain (674/1994) 20 luvun rikossäännöksissä rangaistavaksi säädettyjä tekoja samoin kuin alusten yhteentörmäämisen ehkäisemisestä merellä tai sisäisillä kulkuvesillä annettujen säännösten rikkomistekoja. Viimeksi mainituilla tarkoitetaan meriteiden sääntöjä ja sisävesisääntöjä. Meriteiden säännöillä tarkoitetaan yleissopimusta kansainvälisistä säännöistä yhteentörmäämisen ehkäisemiseksi merellä (SopS 30/1977) ja sisävesisäännöillä yhteentörmäämisen ehkäisemisestä sisäisillä kulkuvesillä annettua asetusta (252/1978). Meriteiden säännösten rikkominen voi tulla rangaistavaksi joko merilain 20 luvun rikossäännösten nojalla taikka rikoslain 23 luvun 1 §:ssä tarkoitettuna liikenneturvallisuuden vaarantamisena. Yhteentörmäämisen ehkäisemisestä sisäisillä kulkuvesillä annetun asetuksen rikkominen taas on mainitun asetuksen 16 §:n nojalla rikoslain 23 luvun 1 §:ssä säädettynä liikenneturvallisuuden vaarantamisena rangaistavaa.

Sinänsä ehdotetulle laajennukselle vaikuttaa olevan hyväksyttävät perusteet, jotka liittyvät viranomaistoiminnan tehostamiseen ja rikostutkinnan tarkoituksenmukaiseen järjestämiseen (s. 11). Ehdotettu sääntely ei tältä osin kuitenkaan ole riittävän tarkkarajaista ja täsmällistä. Ei nähdäkseni ole riittävän täsmällistä ja tarkkarajaista viitata siihen sääntelyyn, joka määrittää rangaistavan käyttäytymisen aineellisen sisällön mutta joka ei sisällä varsinaista rangaistussäännöstä, koska tällöin itse asiassa viitataan laajempaan sääntelykokonaisuuteen varsinaisten rangaistussäännösten sisältäessä usein rangaistavaa käyttäytymistä koskevia lisäedellytyksiä (esimerkiksi liikenneturvallisuuden vaarantamista koskevassa rikoslain 23 luvun 1 §:ssä tarkoitettu abstraktista vaarantamista koskeva edellytys). Ehdotetussa sääntelyssä viitattaisiin myös tähän aineelliseen sääntelyyn epätäsmällisesti, mainitsematta nimenomaisesti sitä yleissopimusta tai asetusta, johon tarkoitetaan viitata. Sääntely olisi tältä osin tarkkarajaisempaa ja täsmällisempää, jos ehdotetun 4 §:n 7 kohta muotoiltaisiin siten, että siinä nimenomaisesti viitattaisiin niihin rikosoikeudellisiin säännöksiin, jotka on tarkoitus sisällyttää rajavartiolaitoksen tutkittavana oleviksi rikoksiksi. Kohta voitaisiin muotoilla ottamalla mallia esimerkiksi rikoslain 1 luvun 7 §:n soveltamiseksi annetusta asetuksesta. Tällöin kohta voitaisiin muotoilla esimerkiksi seuraavasti: ”sellainen meri-

lain 20 luvussa rangaistavaksi säädetty teko tai rikoslain 23 luvun 1 §:ssä rangaistavaksi säädetty liikenneturvallisuuden vaarantaminen, jota tarkoitetaan kansainvälisistä säännöistä yhteentörmäämisen ehkäisemiseksi merellä annetussa yleissopimuksessa (SopS 30/1977) tai yhteentörmäämisen ehkäisemisestä sisäisillä kulkuvesillä annetussa asetuksessa (252/1978).

> On huomattava, että voimassa olevaa rajavartiolain 42 §:ää vastaavat ehdotetun lain 4 §:n 6, 8 ja 9 kohdat on myös epätäsmällisesti muotoiltu ja että niiden täsmentäminen yllä mainitun mukaisesti olisi sääntelyn tarkkarajaisuus ja täsmällisyys huomioon ottaen perusteltua.

Lisäksi on huomattava, että 1. lakiehdotuksen sisältämän ehdotetun 4 §:n 7 kohdan mukaan Rajavartiolaitoksen tehtävänä olisi estää, paljastaa ja selvittää merilain 20 luvussa tarkoitettuja rikoksia. Merilain 20 luku sisältää lukuisia rikossäännöksiä, jotka kaikki näin tulisivat Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviksi rikoksiksi. Tältä osin esityksen perusteluista ei käy ilmi, onko tällainen toimivallan laajentaminen aidosti tarpeen vai tulisiko tutkintatoimivallan kattaa vain osa merilain 20 luvussa tarkoitetuista rikoksista. Sääntelyn tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden sekä eri esitutkintaviranomaisten esitutkintatoimivaltuuksien mahdollisimman selväpiirteisen määrittämisen kannalta olisi perusteltua, jos kohdassa nimenomaisesti lueteltaisiin ne merilain 20 luvussa tarkoitetut rikokset, joiden osalta Rajavartiolaitoksen esitutkintaoikeus katsotaan tarpeelliseksi ja välttämättömäksi.

Ehdotettu televalvontaa koskeva muutos

Esitykseen sisältyvän 1. lakiehdotuksen 57 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi salaisten pakkokeinojen käyttämisestä Rajavartiolaitoksessa. Ehdotus vastaisi pääosin voimassa olevan Rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen ja 2 momentin perusteella sovellettua sääntelyä (s. 61). Esityksessä kuitenkin ehdotetaan, että Rajavartiolaitos voisi jatkossa käyttää televalvontaa selvittäessään rajatarkastuksen yhteydessä rikoslain 32 luvun 2 §:n mukaista törkeää kätkemisrikosta ja 3 §:n mukaista ammattimaista kätkemisrikosta samoin kuin Rajavartiolaitoksen tarkastettavaan asiakirjaan kohdistuvaa rikoslain 33 luvun 2 §:n mukaista törkeää väärennystä.

Televalvontaa on eduskunnan perustuslakivaliokunnan aiemman käytännön mukaan arvioitava perustuslaissa turvatun luottamuksellisen viestin suojan valossa (esim. PeVL 5/1999 vp, s. 6–7, PeVL 67/2010 vp, s. 3–4 ja PeVL33/2013 vp, s. 2–5). Perustuslain 10 §:n 2 momentin mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Säännöksen 3 momentin mukaan voidaan kuitenkin säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen muun muassa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa. Perustuslakivaliokunnan käytännössä yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta tai kotirauhaa vaarantaviksi rikoksiksi on katsottu muun muassa huumausainerikokset, törkeät väkivaltarikokset, maan- ja valtiopetosrikokset (ks. myös HE 309/1993 vp, s. 54/II) samoin kuin törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä vahingonteko sekä eräät törkeät talousrikokset tietyin edellytyksin (PeVL 36/2002 vp, s. 4–5). (Esim. PeVL 32/2013 vp, s. 3/I ja PeVL 33/2013 vp, s. 3/I.)

Ehdotetun sääntelyn osalta on tältä osin arvioitava, ovatko televalvonnan perusterikoksiksi Rajavartiolaitoksen osalta ehdotetut törkeä kätkemisrikos, ammattimainen kätkemisrikos sekä törkeä väärennys perustuslain 10 §:n 3 momentissa tarkoitettuja yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavia rikoksia. On sinänsä huomattava, että kaikkien mainittujen säännösten rangaistusasteikko vastaa pakkokeinolain (806/2011) perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädetyn televalvontaa koskevan 10 luvun 6 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettua televalvonnan perusterikoksen rangaistusasteikolle asetettua vaatimusta tai ylittää sen. Rikoslain sisäisesti mainitut rikokset vastaavat moitittavuudeltaan pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 mo-

mentin 1 kohdassa tarkoitettuja rikoksia. Lisäksi on huomattava, että esimerkiksi törkeä tulliselvitysrikos, jonka rangaistusmaksimi on kolme vuotta vankeutta, on mainittu rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 4 §:n 2 momentissa televalvonnan perusterikoksena.

Edellä sanotusta huolimatta ei nähdäkseni ole täysin selvää, että törkeää ja ammattimaista kätkemisrikosta sekä törkeää väärennystä voidaan pitää sellaisina yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavina rikoksina, jota tarkoitetaan perustuslain 10 §:n 3 momentissa. On huomattava, että telekuuntelua koskevan pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n mukaan lupa telekuunteluun voidaan myöntää, jos jotakuta on syytä epäillä muun muassa liike- tai ammattitoimintaan liittyvästä törkeästä väärennyksestä. Liike- tai ammattitoimintaan liittyvä täsmennys lisättiin vastaavaan sääntelyyn alun perin perustuslakivaliokunnan vaatimuksesta, koska muutoin kysymys ei olisi ollut yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavasta rikoksesta. On huomattava, että lisäedellytyksen sisällyttäminen oli valiokunnan kannan mukaan lakiehdotuksen säätämisjärjestykseen liittyvä kysymys (PeVL 36/2002 vp, s. 4–5).

Nyt käsillä olevaa ehdotusta arvioitaessa on sinänsä kiinnitettävä huomiota siihen, että kysymys on televalvontaa koskevasta ehdotuksesta, ei telekuuntelua koskevasta ehdotuksesta. Televalvonta on telekuuntelua vähäisemmin luottamuksellisen viestin salaisuuteen ja yksityisyyteen puuttuva salainen pakkokeino. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on tältä osin todennut, että viestin tunnistamistiedot eivät kuulu viestin salaisuutta koskevan perusoikeuden ydinalueelle (esim. PeVL 26/2001 vp, s. 3/II, PeVL 37/2002 vp, s. 3/I, PeVL 66/2010 vp, s. 7/I ja PeVL 67/2010 vp, s. 4/I).

Kuten edellä on todettu, yksiselitteisen selvää ei ole, että törkeää kätkemisrikosta ja törkeää väärennystä voidaan pitää sellaisina yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavina rikoksina, jota tarkoitetaan perustuslain 10 §:n 3 momentissa. Ammattimainen kätkemisrikos sen sijaan rikoslain asiaa koskevan 32 luvun 3 §:n mukaan edellyttää laajamittaista ja ammattimaista toimintaa, minkä voidaan katsoa täyttävän edellä käsitellyt telekuuntelun osalta perustuslakivaliokunnan käytännössä tietyille talousrikoksille asetetut vaatimukset (PeVL 36/2002 vp, s. 4–5). Esityksen perusteluissa ei erityisen laajasti tai perusteellisesti käsitellä sitä, minkä vuoksi televalvontaa aidosti tarvitaan mainittujen rikosten tutkinnassa. Esityksen perusteluista ei esimerkiksi käy ilmi, että käytännössä olisi ilmennyt tapauksia, joissa mainittuja rikoksia on jäänyt selvittämättä, koska Rajavartiolaitoksella ei näiden rikosten osalta ole oikeutta televalvontaan. Pikemmin vaikuttaa siltä (s. 13–14), että televalvonnan mahdollistaminen mainittujen rikosten osalta on seurausta toimivaltuuksien epäsymmetriasta eri esitutkintaviranomaisten kesken. Toimivaltuuksien epäsymmetriaa ei eduskunnan perustuslakivaliokunnan käytännössä ole sellaisenaan pidetty painavana yhteiskunnallisena tarpeena, joka perustelisi toimivaltuuksien välttämättömyyden (viimeksi PeVL 10/2016 vp, s. 3).

Vaikuttaa kuitenkin siltä, että törkeän kätkemisrikoksen ja törkeän väärennyksen osalta televalvonnan mahdollistamista voidaan puoltaa vakavien rikosten selvittämisintressiin samoin kuin rikosoikeudellisen järjestelmän uskottavuuteen liittyvillä perusteilla (PeVL 49/2014 vp, s. 3/II) ottaen myös huomioon se esityksen perusteluissa mainittu, että tämänkaltaisia tekoja on Rajavartiolaitoksen toiminnassa melko usein havaittu (s. 13–14). Edelleen voidaan huomata, että etenkin matkustusasiakirjojen väärentäminen on usein teko, joka saattaa liittyä joko laittoman maahantulon järjestämiseen tai ihmiskauppaan, mikä puoltaa televalvontamahdollisuuden kytkemistä törkeän väärennyksen selvittämiseen. Perustuslain 10 §:n 3 momentin tarkoitusta ja perustuslakivaliokunnan asiaa koskevaa käytäntöä paremmin vastaavaa kuitenkin olisi, jos televalvonnan käyttäminen törkeän kätkemisrikoksen ja törkeän väärennyksen osalta kytkettäisiin toiminnan laajamittaisuutta ja ammattimaisuutta koskevaan edellytykseen. Tällöin sääntely toteuttaisi myös paremmin perusoikeuksiin puuttuvalta sääntelyltä edellytettyä oikeasuhtaisuuden vaatimusta.

Niin sanottua rynnäkkötarkkailua koskeva ehdotus

Esityksessä ehdotetaan, että rikostorjuntaa Rajavartiolaitoksessa koskevan lain 25 §:n 5 momentin, 27 §:n 5 momentin ja 29 §:n 5 momentin mukaan Rajavartiolaitoksella olisi oikeus tekniseen kuunteluun, tekniseen katseluun ja tekniseen seurantaan Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi. Mainittuja teknisen tarkkailun muotoja saataisiin käyttää tarkkailun kohteena olevaa tilaa koskevien rajoitusten estämättä.

Tätä niin sanottua rynnäkkötarkkailua koskevaa ehdotettua sääntelyä on tarkasteltava suhteessa yksityiselämän ja luottamuksellisen viestin salaisuutta koskevaan suojaan samoin kuin kotirauhan suojaan. Perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä samoin kuin välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on aikaisemmassa rynnäkkötarkkailua koskevassa käytännössään edellyttänyt, että toimenpide on välttämätön toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi (PeVL 11/2005 vp, s. 5/I). Tuolloin perustuslakivaliokunnan tarkastelevana oli kuitenkin ehdotus niin sanottua rynnäkkötarkkailua koskevan poliisilain sääntelyn laajentamisesta koskemaan tekeillä tai uhkaamassa olevan terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen torjumiseksi. Kysymys on sinänsä vakavuusasteeltaan koko lailla eri asiasta kuin nyt käsillä olevassa ehdotuksessa. Toisaalta on huomattava, että esimerkiksi rikostorjuntaa Tullissa koskeva laki sisältää nyt ehdotettua sääntelyä vastaavaa rynnäkkötarkkailua koskevaa sääntelyä (L rikostorjunnasta Tullissa 3:13.2, 3:15.2 ja 3:17.2) ja että mainittu laki on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 49/2014 vp), joskaan valiokunta ei tuolloin ottanut nimenomaisesti kantaa ehdotettuun rynnäkkötarkkailua koskevaan sääntelyyn. Rynnäkkötarkkailun välttämättömyyttä koskeva edellytys on nyt käsillä olevassa ehdotuksessa muotoiltu samoin kuin rikostorjuntaa Tullissa koskevassa laissa, minkä vuoksi ehdotettu sääntely lienee tältä osin riittävällä tavalla välttämättömyyttä koskevan edellytyksen huomioon ottava.

Edellä sanottu huomioon ottaen ehdotettua rynnäkkötarkkailua koskevaa sääntelyä voitaneen pitää valtiosääntöoikeudellisesti hyväksyttävänä, vaikka sitä koskeva käytännön tarve ei esityksen perusteluista erityisen selkeästi tule esille.

Helsingissä 22.9.2017

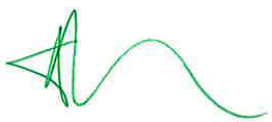

Sakari Melander
Rikosoikeuden apulaisprofessori
Oikeustieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
puh.: 02941 21781, 050 5644229
sähköposti: sakari.melander@helsinki.fi